
Samenredzame wijken in Meppel

HOE KAN DE GEMEENTE FACILITEREN?

Samenwerkende organisaties:

Windesheim

 wijkplatform
OosterboerEzinge .nl

 meppel.nl

 viaa

deltion
college

Gemeente Meppel

Mariska Bloemberg, Marcel Bos, Najib Ouamar, Henk den Toom

Regiocampus

Marieke Navarro

Wijkplatform Oosterboer-Ezinge

Erik Roelofs, Els Boesjes, Henk Kats, Annerieke van Dongen, Hay Janssen, Jeanet Houwer, Janet van Veen, Jan Jonker, Henk den Toom (wijkregisseur), Jan Bomers (Welzijn Mensenwerk)

Windesheim

Dr. Franka Bakker

docent-onderzoeker (vanaf feb 2016)

fc.bakker@windesheim.nl

Drs. Annelies Harps-Timmerman

docent-onderzoeker (sep 2015-jan 2016)

ae.harps-timmerman@windesheim.nl

Dr. Carolien Smits

lector Innoveren met Ouderen

chm.smits@windesheim.nl

Studenten

September 2015-januari 2016:	Nelleke Overmaat (Windesheim, Toegepaste Gerontologie)
	Laura in het Veld (Windesheim, Verpleegkunde)
	Willemijn de Munnik (Windesheim, Verpleegkunde)
Februari 2016-juni 2016:	Koen Ruinen (Windesheim, Verpleegkunde)
	Joyce Mannessen (Windesheim, Verpleegkunde)
	Sabrina Visser (gestopt) (Windesheim, Sociaal Pedagogische Hulpverlening)
September 2016-januari 2017:	Kirsten Bakkenes (Windesheim, Sociaal Pedagogische Hulpverlening)
	Esther Urbaniec (Windesheim, Verpleegkunde)
	Aurely Marsman (Windesheim, Verpleegkunde)
	Hassan Zada (gestopt) (Windesheim, Toegepaste Gerontologie)
	10 studenten Deltion Maatschappelijke zorg niveau 4
September 2016-juni 2017:	Cynthia van Assen (VIAA, Verpleegkunde)
	Mariëlle Schuitema (VIAA, Verpleegkunde)
	Miranda Visser (VIAA, Verpleegkunde)
Februari 2017-oktober 2017:	Nienke Hegeman (Windesheim, Verpleegkunde)
	Lauren ter Woerds (Windesheim, Verpleegkunde)

INHOUDSOPGAVE

Achtergrond: veranderende rollen voor burgers en gemeente 5

Werkwijze: het Wijklab..... 6

Uitkomsten & Handvatten 6

Burgerinitiatief: wat is het? 6

Burgerinitiatieven: wat drijft initiatiefnemers? 7

Burgerinitiatieven: wat is de positie van de gemeente? 8

Burgerinitiatieven: wat zijn ondersteuningsbehoeften? 9

Burgerinitiatieven: instrumenten om te faciliteren 10

Het wijklab; een faciliterende omgeving voor burgerinitiatieven 11

Literatuur13

Bijlage 1: stappenplan wijklab i

wijklab als organisatievormi

stappen in de ontwikkeling van een wijklabii

randvoorwaarden wijklabiii

Bijlage 2: tips voor wijkplatforms.....iv

Wijkplatforms als spil tussen gemeente en wijkbewonersiv

uitdagingen in faciliteren van initiatieven vanuit wijkbewonersiv

hulpmiddelen in het ondersteunen van burgerinitiatievenv

ACHTERGROND: VERANDERENDE ROLLEN VOOR BURGERS EN GEMEENTE

Met de komst van de Wet op Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) richten gemeenten zich op de vraag hoe de samenredzaamheid in hun wijken vergroot kan worden. De Wmo gaat er vanuit dat inwoners in buurten meer naar elkaar kunnen omkijken, en daardoor eerst een beroep doen op hun netwerk voor hulp voordat zij een beroep doen op de beschikbare voorzieningen van de gemeente. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de vorm van zogenaamde burgerinitiatieven gericht op informele zorg en maatschappelijke ondersteuning. De verantwoordelijkheid voor sociaal-maatschappelijke vraagstukken komt steeds meer bij inwoners te liggen, en vraagt daarmee om 'samenredzaamheid'. De rollen en competenties van sociale professionals veranderen mee. (Movisie, 2011) Gemeenten blijven echter verantwoordelijk voor zaken als leefbaarheid, sociale cohesie en participatie van haar inwoners. Dat levert een zoektocht op naar de juiste verhoudingen tussen inwoners, wijkprofessionals en gemeenten.

De gemeente Meppel heeft dit vraagstuk neergelegd bij de Regiocampus. Windesheim, partner in de Regiocampus, heeft dit vervolgens opgepakt in samenwerking met VIAA hogeschool, Deltion en het Wijkplatform Oosterboer-Ezinge. De volgende vragen zijn daarbij centraal gesteld:

- Hoe kan de gemeente burgerinitiatieven faciliteren die de samenredzaamheid in een wijk versterken?
 - Wat is de behoefte aan en bereidheid tot ontvangen en geven informele ondersteuning?
 - Welke factoren zorgen ervoor dat de vraag naar informele ondersteuning bekend wordt?
 - Welke factoren zorgen ervoor dat er aanbod van informele ondersteuning tot stand komt?
 - Welke factoren maken dat verbindingen tussen burgers tot stand komen?
 - Welke actoren/stakeholders zijn betrokken, en wie heeft welke rol in het tot stand brengen van verbinding t.b.v. informele ondersteuning?

Deze handreiking geeft handvatten voor de gemeente voor de facilitering van samenredzaamheid.

WERKWIJZE: HET WIJKLAB

Van september 2015 tot oktober 2017 is actieonderzoek verricht in een zogenoemd Wijklab. Het lectoraat Innoveren met Ouderen was coördinator en werkte samen met een interdisciplinaire groep van studenten (studenten verpleegkunde, toegepaste gerontologie en sociaal pedagogische hulpverlening van Windesheim, studenten verpleegkunde van VIAA en studenten maatschappelijke zorg van Deltion), wijkprofessionals, gemeente Meppel en (georganiseerde) burgers met name in de wijken Ezinge en Oosterboer (o.a. Wijkplatform). Dataverzameling vond continu plaats en bestond onder andere uit het bezoeken van best practices van burgerinitiatieven die samenredzaamheid en verbinding faciliteren, uit (straat)interviews met burgers, uit het bijwonen van bijeenkomsten van het wijkplatform, en uit interviews met wijkprofessionals.

Zowel op basis van de data die verzameld is door studenten (Overmaat, 2016; Van 't Veld & De Munnik, 2016; Ruinen & Mannessen, 2016; Bakkenes, 2017; Marsman & Urbaniec, 2017; Van Assen, Schuitema & Visser, 2017; Hegeman & Ter Woerds; 2017), uitkomsten van een tussenevaluatie van het Wijklab (Bakker, 2017) en een onderzoek naar belemmerende en bevorderende factoren in het werken in leerwerkinnovatieplaatsen (Mensen, 2016), als op basis van literatuur zijn hierna handvatten geformuleerd waarmee de gemeente binnen samenwerkingsprojecten zoals een Wijklab burgerinitiatieven kan faciliteren.

UITKOMSTEN & HANDVATTEN

BURGERINITIATIEF: WAT IS HET?

Burgerinitiatieven op het gebied van onderlinge verbinding, maatschappelijke ondersteuning en informele zorg ontstaan zoals de naam in zich heeft op initiatief van burgers. Burgers zelf bepalen hoe en waarvoor zij zich willen inzetten. Burgerinitiatieven voldoen aan een aantal kenmerken: (Movisie, 2015)

- Uitgangspunt is eigen initiatief, eigen competenties en verantwoordelijkheidsgevoel van burgers
- Initiatief en uitvoering ligt zoveel mogelijk bij de burger
- De burger bepaalt de doelen
- Professionals zijn hooguit betrokken voor het ondersteunen, uitnodigen, faciliteren of leggen van contacten
- Initiatieven zijn gericht op bevordering van het algemeen belang van de gemeenschap

Initiatief en verantwoordelijkheid ligt dus bij burgers, iets dat ook in het Wijklab onderkend wordt. Dat kan ook betekenen dat initiatieven niet bekend zijn bij zorg- en welzijnsprofessionals en de gemeente – en zelfs een Wijkplatform – omdat burgers hen niet hebben betrokken.

BURGERINITIATIEVEN: WAT DRIJFT INITIATIEFNEMERS?

De burgers die tot initiatieven komen, zijn vaak sterk verankerd in hun buurt waardoor het voor hen logisch is om zich voor de buurt in te zetten. Ook zijn ze vaak op andere vlakken actief zoals in belangenbehartigende organisaties, sportclubs, buurtverenigingen, vrijwilligerswerk. (Platform 31, 2012) Het zijn vaak de zogenoemde sleutelfiguren in de wijk. Ook in Oosterboer en Ezinge kunnen burgers vaak buurtgenoten aanwijzen die heel actief zijn. Soms met kleine initiatieven die alleen bekend zijn in een straat (bijvoorbeeld een mevrouw die elke maand pannenkoeken bakt voor kinderen in de straat). Motieven om actief te worden zijn:

- Doelgericht: lokale maatschappelijke problemen oplossen en verbeteringen doorvoeren, uit onvrede met de directe woonomgeving
 - Wijkclub: initiatiefnemers lopen zelf ergens tegenaan en dat willen zij veranderd zien – urgentie en prioriteit. Bv. leefbaarheid vergroten; onderhoud van de buurt wanneer gemeente zich terugtrekt in groenonderhoud, veiligheid (voor kinderen) vergroten wanneer wijzigingen in verkeerssituatie worden gedaan.
 - Wijkclub: initiatiefnemers laten zich motiveren door een actualiteit – maatschappelijke gebeurtenis.
- Sociaal: meedoen aan initiatieven omdat het leuk en interessant is samen met anderen.
- Plichtsgebonden: gevoel van burgerplicht
 - Wijkclub: initiatiefnemers zien mensen die hulp nodig hebben: ze zijn maatschappelijk betrokken, willen goed doen, zijn solidair (zorg voor de zwakkere groepen in de Nederlandse samenleving, iets goeds doen bv. koken voor eenzame mensen).
- Eigenbelang: oplossen van particulier probleem of opdoen van bepaalde werkervaring, iets nieuws leren of nieuwe contacten opdoen.

Uit gesprekken en interviews in Oosterboer en Ezinge blijkt dat de noodzaak om iets te veranderen aanwezig moet zijn om iets aan te pakken. Er moet ook draagvlak zijn vanuit ten minste medeburgers. Het zijn vaak dezelfde mensen – sleutelfiguren – die iets doen, waardoor het risico ontstaat dat initiatieven niet breed gedragen worden en de kartrekkers een gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel missen. Om dat draagvlak te creëren is vertrouwen nodig, in medeburgers dichtbij of georganiseerd in bijvoorbeeld het Wijkplatform. Ook de houding en communicatie vanuit de gemeente is hierin belangrijk; (hoe) worden burgers geïnformeerd over beleidswijzigingen en wat lokaal de gevolgen zijn? Of stopt het groenonderhoud plotseling en worden er ineens prullenbakken weggehaald terwijl als mensen het geweten hadden zelf wel mee hadden willen helpen met snoeien en prullenbakken legen?

BURGERINITIATIEVEN: WAT IS DE POSITIE VAN DE GEMEENTE?

De gemeente heeft de volgende rollen in het ondersteunen van burgerinitiatieven (Ministerie van BZK, 2010):

- Signaleren; weten waar burgers mee bezig zijn, contact met sleutelfiguren
- Zoeken: opsporen van initiatieven; actief op zoek en in gesprek met burgers
- Legitimeren: wel of niet toestaan van initiatieven; deskundige inbreng gemeentelijk beleid
- Inpassen in bestaand beleid; onderzoeken van duurzame financiering
- Initiatief gereed maken voor politieke besluitvorming; door ambtelijke organisatie loodsen

Activiteiten die daarbij passen zijn (Ministerie van BZK, 2010):

- Bewoners zelfbestuur of zelfbeheer geven
- Financiële ondersteuning: bewonersbudget of wijkbudget
- Algemene ontmoetingsgelegenheid om mensen samen te brengen
- Meer gericht initiatievenplatform of ideeënmarkt organiseren
- Praktische ondersteuning bieden (bv. ruimtes, projectplan schrijven, PR)
- Expertise inbrengen (bv. info over regels en procedures)
- Inbrengen van ervaringen van andere initiatieven
- Procesondersteuning

Burgers kunnen op verschillende manieren met een burgerinitiatief bij de gemeente terecht komen (Ministerie van BZK, 2010).

- Centrale werkwijze
 - loket
 - ideeënbus of website
 - formeel burgerinitiatief
- Decentrale werkwijze
 - frontlijnambtenaren
 - via netwerken
- Ad-hoc werkwijze
 - Prijsvragen

In Meppel, in het Wijkclub, is het idee dat burgers met hun ideeën, wensen en problemen ten aanzien van leefbaarheid en eigen verantwoordelijkheid voor hun leefomgeving met name bij het Wijkplatform terecht kunnen. Bij de vergaderingen van het Wijkplatform schuift de wijkregisseur als frontlijnambtenaar aan, zodat het Wijkplatform een springplank is naar de gemeente, naast bijvoorbeeld politie, welzijnswerk en andere organisaties/professionals.

Dat mensen voor ondersteuning van hun initiatieven terecht kunnen bij het Wijkplatform, is voor zowel inwoners van Oosterboer en Ezinge als voor wijkprofessionals echter niet voldoende duidelijk. Mensen hebben gehoord van het Wijkplatform, maar wie zij zijn en wat zij doen is veelal niet bekend. De visie, missie en doelstellingen van het Wijkplatform

zijn de afgelopen twee jaar door leden van het Wijkplatform opnieuw onder de loep genomen. Het is zoeken wat het Wijkplatform in huis moet hebben qua capaciteit, vaardigheden en kennis om nieuwe initiatieven ook daadwerkelijk te kunnen faciliteren, wat de 'springplank' precies inhoudt. Het Wijkplatform nu brengt diverse betrokkenen samen en kan eventueel via een werkgroep een wens of probleem uitwerken, waarbij uiteindelijk professionele ondersteuning kan worden gehaald bij bijvoorbeeld het wijkteam en de wijkregisseur.

BURGERINITIATIEVEN: WAT ZIJN ONDERSTEUNINGSBEHOEFTEEN?

Uit gesprekken die gevoerd zijn in Oosterboer en Ezinge komen een aantal belangrijke factoren naar voren in het al dan niet slagen van burgerinitiatieven om samenredzaamheid te vergroten. Deze zijn:

- capaciteit: tijd & vaardigheden – mensen moeten tijd hebben en/of het gevoel hebben dat zij er tijd voor hebben en ertoe in staat zijn om dingen te organiseren
- vertrouwen in elkaar, gevoel van gemeenschappelijkheid
- wederkerigheid: kan zowel bevorderend werken als belemmerend (liever betalen dan doen)
- stimulans: financieel, ruimte (bv. laagdrempelige en centrale ontmoetingsplekken zoals een speeltuin)
- draagvlak; vrijwilligers die helpen, professionele ondersteuning

Het Wijkplatform zou kunnen inspringen op de verschillende ondersteuningsbehoeften van initiatiefnemers door bijvoorbeeld mee te kijken op de volgende aspecten en daarbij **als verbinder** te verwijzen naar andere ondersteunende partijen (Ministerie van BZK, 2010):

- Inschatten of iets haalbaar is
- Nagaan of het juridisch is toegestaan
- Organisatievorm zoeken: hoe organiseer ik het
- Schrijven van plannen/subsidieaanvraag
- Financiering krijgen/aanvragen
- Capaciteit: plek, mankracht en/of andere middelen
- Leggen van de juiste contacten/netwerk
- Publiciteit
- Verder brengen van het idee
- Opschalen naar andere wijken/organisaties
- Motivatie

Het Wijkplatform moet daarvoor vertrouwen krijgen, met als eerste stap het verkrijgen van meer bekendheid. Dit kunnen zij doen door een social media strategie in te zetten, door op structurele en laagdrempelige wijze in gesprek te gaan met wijkbewoners. Het Wijkplatform kan zich nog meer zichtbaar positioneren als spil tussen inwoners en gemeente; het kan als platform coördineren en faciliteren in het oplossen van problemen in de wijk. Echter, het initiatief en verantwoordelijkheid zelf blijft bij de initiatief nemende

burgers. Het Wijkplatform kan vooral meedenken en de weg wijzen naar mogelijke vormen van ondersteuning zoals vanuit de gemeente, Wijkteam en andere wijkprofessionals. Het Wijkplatform ziet zichzelf dan ook vooral als een verbindende partij – meer dan een trekker – in vraagstukken om de leefbaarheid in de wijk te optimaliseren.

BURGERINITIATIEVEN: INSTRUMENTEN OM TE FACILITEREN

Voor professionals, en waarschijnlijk ook voor leden van het Wijkplatform, betekent inzicht in de ondersteuningsbehoeften een zoektocht naar hoe zij passende ondersteuning kunnen bieden voor initiatieven. Ondersteuning kan daarbij klein zijn door een verbinder te zijn, en ook groter door bijvoorbeeld te ondersteunen met het vinden van vrijwilligers (over een vrijwilligerspool beschikken of iets dergelijks). Het zogenaamde ACTIE-instrument kan daarbij helpen. Dit instrument, bestaande uit vijf elementen, betreft de verschillende factoren die bepalen of burgers in actie komen en of zij een initiatief tot een goed einde kunnen brengen (Platform 31, 2012; www.movisie.nl/artikel/succesvolle-burgerinitiatieven-wonen-welzijn-zorg):

- **A: Animo:** motivaties en de drijfveren van burgers om hun initiatief gestalte te geven. Wijkplatform en gemeente weten aan te sluiten bij de motieven van de initiatiefnemers;
- **C: Contacten:** contacten met buurtgenoten, organisaties in de buurt en instanties. Wijkplatform, gemeente en professionals helpen met het leggen van verbindingen tussen partijen als bewonersgroepen, professionele instellingen en lokaal bestuur;
- **T: Toerusting:** de mate waarin de groep burgers beschikt over middelen (geld of natura), tijd en vaardigheden. Waar nodig en in een vroeg stadium reiken professionals en gemeenten kennis en instrumenten aan, onder meer over regelgeving waarmee initiatieven rekening moeten houden; ook stellen zij middelen ter beschikking. Het Wijkplatform kan hierin burgers met andere partijen verbinden;
- **I: Inbedding:** de manier waarop organisaties zijn ingericht om bewonersinitiatieven te ondersteunen. De gemeente (front- en backoffice) is zodanig ingericht dat zij optimaal in staat is om burgerinitiatieven te ondersteunen: een wijkregisseur sluit daarvoor bijvoorbeeld aan bij vergaderingen van het Wijkplatform en is een sleutelfiguur;
- **E: Empathie:** het vermogen van de professionals en hun organisaties om zich te verplaatsen in burgers en adequaat in te spelen op hun wensen en verwachtingen. Gemeente en professionals verplaatsen zich in burgers en spelen adequaat (dienstbaar, betrokken) in op hun wensen en verwachtingen; het Wijkplatform kan hierin de verbinder zijn door te signaleren wat er speelt in een wijk.

Het Wijkplatform kan specifiek een rol spelen in het stimuleren van burgerprojecten door de volgende activiteiten te ondernemen (Beltman et al., 2012):

- Contact leggen en meedenken met initiatieven in de wijk;
 - bv. verbinden met andere partijen en belang van project onder de aandacht van gemeente en wijk te brengen
- Faciliteiten voor initiatieven stimuleren;
 - bv. leggen van contacten met relevante organisaties en gemeente
- Agenderen van initiatieven bij de gemeente en de wijk;

- bv. voorleggen aan de gemeente via de wijkregisseur, bespreken op eigen bijeenkomsten, of een forum voor uitwisseling van initiatieven te zijn
- Platform zijn voor uitwisseling tussen initiatieven;
 - bv. in contact brengen van initiatieven
- Signalen vanuit initiatieven doorspelen naar de gemeente (via wijkregisseur)

Vanuit gesprekken in het Wijklab – burgers en professionals – blijkt zoals eerder aangegeven dat voor Ezinge en Oosterboer het voornamelijk belangrijk is dat het Wijkplatform zich nadrukkelijker positioneert als een belangrijke speler/verbinder in de wijk. Zowel voor inwoners als voor wijkprofessionals. Wanneer dit duidelijker is, en mensen het Wijkplatform met hun ideeën, wensen en problemen benaderen, zal ook meer inzichtelijk worden wat dit vraagt van verschillende partijen om te faciliteren.

HET WIJKLAB; EEN FACILITERENDE OMGEVING VOOR BURGERINITIATIEVEN

Het initiëren en faciliteren van wijkgerichte activiteiten ten behoeve van samenredzaamheid vraagt om lokaal samenspel. Samenspel, nieuwe vormen van samenwerking, dat vormgegeven kan worden in Living Labs, of Communities of Practice (CoP), leerwerkinnovatieplaatsen, of een vorm daarvan zoals het Wijklab. Het Wijklab wordt gevormd door tenminste burgers, wijkprofessionals, gemeente, onderzoek en onderwijs.

Met het werken in een Wijklab is in Meppel twee jaar geëxperimenteerd in de wijken Oosterboer en Ezinge. Ervaringen zijn dat de frisse input en kritische blik van studenten sterk wordt gewaardeerd, evenals de nauwe verbinding tussen praktijkgerichte maatschappelijk relevante vraagstukken en actiegerichte vormen van praktijkgericht onderzoek om deze vraagstukken op te lossen. Het (door)ontwikkelen van een succesvol concept behoeft echter de nodige investering. Uit ervaringen van het Wijklab en van andere leerwerkinnovatieplaatsen en living labs komen de volgende essentiële factoren naar boven die het succes van deze manier van werken en leren beïnvloeden (Bakker, Mensen, Harps-Timmerman & Smits, 2017):

- Werken en leren in een Wijklab moet een *gezamenlijke onderneming* zijn van alle betrokken partijen; daarvoor zijn heldere communicatielijnen en –afspraken noodzakelijk, evenals een periodieke reflectie op organisatorische structuren, doelen, rollen, normen en waarden, motivatie, verantwoordelijkheden en verwachtingen;
- Werken en leren in een Wijklab vraagt van het onderwijs (zowel van studenten als van docenten) aandacht voor de benodigde *competenties* en *flexibiliteit*, te meer wanneer het gaat om interdisciplinair en multilevel werken en leren.

Het verdient de aanbeveling om het Wijklab verder door te ontwikkelen, waarbij actiegericht en in co-creatie met de verschillende betrokkenen in een wijk gewerkt wordt aan duurzame praktijkverbeteringen in het ondersteunen en faciliteren van burgerinitiatieven ten aanzien van samenredzaamheid, Actief Burgerschap. Het zou ook vanuit een ander thema ingestoken kunnen worden, bijvoorbeeld ‘age-friendly community’. Dit is met name afhankelijk van wat er speelt, en zou vanuit burgers en

praktijk geformuleerd moeten worden. Dit sluit aan bij ‘opgave-gericht werken’. In de doorontwikkeling van het Wijklab Actief Burgerschap – of liever breder gezien: het **Meppellab** – is het essentieel om te beginnen met het neerzetten van een organisatorisch model, waarbij voor alle actoren in het Lab helder is wat het thema, doelen, taken en verantwoordelijkheden zijn, en dit ook gezamenlijk gedragen wordt. Dit kan goed in samenwerking met de Regiocampus aangevlogen worden; per vraagstuk bekijken welke organisaties betrokken moeten worden (zorg, welzijn, anders). De vraagstukken kunnen voortkomen uit bijvoorbeeld het collegeprogramma van de gemeente maar ook opgehaald worden wat er speelt bij burgers. De Wijkplatforms en de wijkteams kunnen hiervoor ook goed input bieden. Daarnaast kan er binnen het Meppellab ook vraagstukken opgepakt worden die gemeentebreed spelen. Op deze manier kan het Meppellab een meerjarig programma worden, passend bij de opgaven van een meerjarig bestuur. Zie bijlage 1 voor een stappenplan voor de ontwikkeling van een Meppellab.

LITERATUUR

(Onderzoeks)verslagen Wijklab Oosterboer-Ezinge:

- Overmaat, N. (2016) Samen doen verbindt? Zwolle: Windesheim lectoraat innoveren met ouderen, toegepaste gerontologie.
- Veld, L. van 't & De Munnik, W. (2016) Samen werken aan verbinding; verbindingen tussen inwoners in de wijken Oosterboer en Ezinge. Zwolle: Windesheim lectoraat innoveren met ouderen, verpleegkunde.
- Ruinen, K. & Mannessen, J. (2016) Wat bezielt burgers? Management rapportage over burgerinitiatieven. Zwolle: Windesheim lectoraat innoveren met ouderen, verpleegkunde.
- Bakkenes, K. (2016) Samen sterk! Adviesrapport over het versterken van de verbinding en samenredzaamheid tussen de bewoners in de wijken Oosterboer en Ezinge, gemeente Meppel. Zwolle: Windesheim lectoraat innoveren met ouderen, sociaal pedagogische hulpverlening.
- Bakkenes, K. (2017) Sociale Media Strategie. Zwolle: Windesheim lectoraat innoveren met ouderen, sociaal pedagogische hulpverlening.
- Bakker, F. (2017) Wijklab 'pas op de plaats' tussenevaluatie. Zwolle: Windesheim lectoraat innoveren met ouderen.
- Bakker, F., Mensen, M., Harps-Timmerman, A., Smits, C. (2017) An interdisciplinary community lab to facilitate citizen's participation and health: an exploratory study in developing lab tools for research, education and practice in nursing, social work and gerontology. ENoLL Conference Proceeding.
- Marsman, A. & Urbaniec, E. (2017) Liever een goede buur dan een verre vriend? Zwolle: Windesheim lectoraat innoveren met ouderen, verpleegkunde.
- Assen, C. van, Schuitema, M. & Visser, M. (2017) Zorgen doe je samen; praktijkgericht onderzoek naar hoe wijkprofessionals hun eigen ondersteunende rol en de rol van het Wijkplatform zien in het vergroten van de samenredzaamheid onder bewoners van de wijken Oosterboer en Ezinge in Meppel, met betrekking tot burgerinitiatieven. Zwolle: Windesheim, lectoraat innoveren met ouderen, hogeschool VIAA verpleegkunde.
- Hegeman, N. & Ter Woerds, L. (2017) Het probleem van het antwoord is de vraag; een passende vraagverhelderingsmethodiek voor het versterken van de leefbaarheid, zelfredzaamheid en samenredzaamheid. Zwolle: Windesheim lectoraat innoveren met ouderen, verpleegkunde.

Aanbevolen websites:

- www.toekomstagendainformelezorg.nl
- www.actiefburgerschap.nl
- www.kennisplatformbewoners.nl
- www.vng.nl/burgerparticipatie

Publicaties burgerparticipatie:

- <https://vng.nl/onderwerpenindex/bestuur/lokale-democratie/burgerparticipatie-publicaties-op-thema>
- [Websites burgerparticipatie: https://vng.nl/onderwerpenindex/bestuur/lokale-democratie/burgerparticipatie-websites](https://vng.nl/onderwerpenindex/bestuur/lokale-democratie/burgerparticipatie-websites)
- www.movisie.nl/artikel/succesvolle-burgerinitiatieven-wonen-welzijn-zorg
- www.movisie.nl/databank-effectieve-sociale-interventies
- www.watwerktindewijk.nl

(Aanbevolen) literatuur:

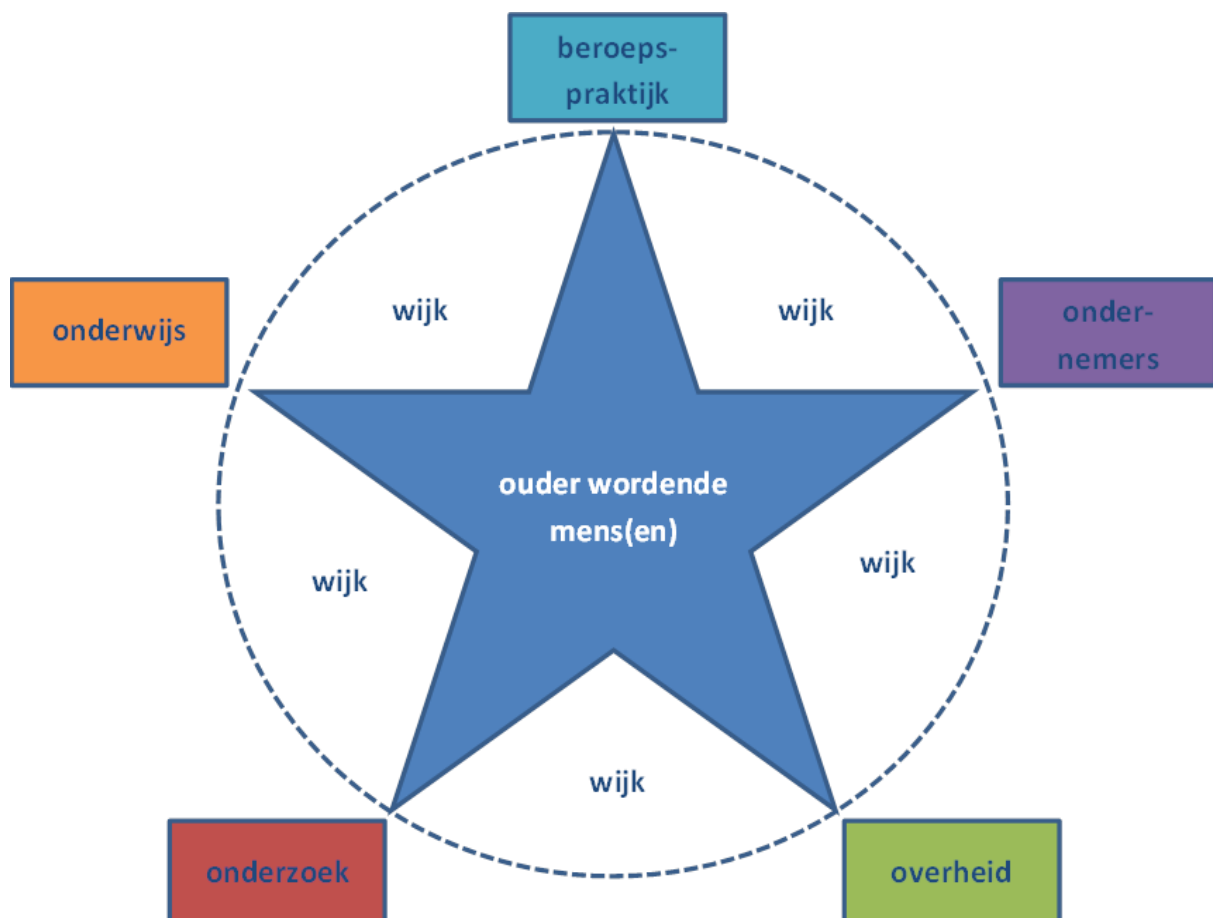
- Hurenkamp, M., Tonkens, E., Duyvendak, J.W. (2006) Wat burgers bezielt; een onderzoek naar burgerinitiatieven. Den Haag: Universiteit van Amsterdam/NICIS Kenniscentrum Grote Steden.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2010) Help een burgerinitiatief! De faciliterende ambtenaar; werkboek met informatie, suggesties en tips voor gemeenteambtenaren die te maken hebben met initiatieven van burgers. Den Haag: Ministerie van BZK.
- Van de Maat, J.W., Veldhuysen, C. (2011) Actief Burgerschap: een overzicht van interventies. Utrecht: Movisie.
- Beltman, H., Sok, K., Lucassen, A., Royers, T. (2012) Burgerprojecten in zorg en welzijn. Utrecht: Aandacht voor iedereen/Movisie/Vilans.
- Van den Hoek, K., Schonewille, J., Merkus, M. (2012) Plattelandsontwikkeling: overzicht van methoden voor versterking van actief burgerschap. Utrecht: Movisie.
- Denters, S.A.H., Tonkens, E.H., Verhoeven, I., Bakker, J.H.M. (2013) Burgers maken hun buurt. Den Haag: Platform 31.
- De Jong, F., Feliksdal-De Jong, D. (2015) Burgerinitiatieven in zorg en welzijn. Utrecht: Vilans.
- Meindersma, J. (2015) Methodisch werken aan actief burgerschap. Utrecht: Movisie.
- Mensen, M. (2016) Innovatieleerwerkplaatsen; richtinggevende factoren. Zwolle: Windesheim lectoraat innoveren met ouderen. [ppt]
- Turnhout, S., De Jong, F., Van der Veer, K., De Bruijn, D., Nourozi, S., Van Xanten, H. (2016) Wat knelt? Inventarisatie knelpunten bij burgerinitiatieven in zorg en ondersteuning. Utrecht: Vilans/Movisie.
- Vermeij, L., Gieling, J. (2016) De dorps doe-democratie; lokaal burgerschap bekeken vanuit verschillende groepen dorpsbewoners. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- DSP-groep i.s.m. Beunders, H. (2017) Lokale media en informatievoorziening; handreiking voor raadsleden. Den Haag: VNG.
- Koot, M., Van Mierlo, T., De Bruijn, D., Cadat-Lampe, B.Y., Nourozi, S., De Jong, F., De Meijer, M., Turnhout, S. (2017) Inspiratiewijzer lokaal samenspel. Utrecht: Landelijk Samenwerkingsverband Active bewoners (LSA) / Movisie / Vilans.

BIJLAGE 1: STAPPENPLAN MEPELLAB

MEPELLAB ALS ORGANISATIEVORM

Het Mepellab kan gezien worden als een vorm van een Living Lab en/of van een innovatieleerwerkplaats. Het lab is een organisatievorm waarin burgers, overheid, praktijkorganisaties, onderwijs en onderzoek interprofessioneel samen werken, samen leren, nieuwe kennis genereren en innoveren in relatie tot complexe vraagstukken van doelgroepen in de samenleving. In een lab is er ruimte om te experimenteren en al werkend/doende te leren. De praktijk ervaart duurzame vernieuwing/verbetering ten aanzien van prangende vraagstukken. Praktijkgericht participatief actie-onderzoek maakt inzichtelijk wat de opbrengst is van de vormgegeven vernieuwing. Onderstaande ster kan gebruikt worden om de organisatie van een Mepellab visueel inzichtelijk te maken, door bij elke betrokken partij aan te geven:

- Wat voor hen het kernthema/-vraagstuk is;
- Wat hun einddoelen zijn, wat het Mepellab voor hen moet opleveren;
- Wat zij inbrengen (bv. kennis, mensen, financiën);
- Wat hun rol, taken en verantwoordelijkheden binnen het Mepellab zijn (onder andere t.a.v. activiteiten en communicatie).

STAPPEN IN DE ONTWIKKELING VAN EEN MEPELLAB

Fase 1: (h)erkennen en delen van globale of specifieke problematiek, inrichten organisatie en communicatiestructuur – 1 semester

1. Bepaal het centrale thema van het Mepellab (bijeenbrengen/ophalen van praktijkvragen, bijvoorbeeld i.s.m. sociaal werk en passend bij het lopende gemeentelijk collegeprogramma).
2. Bepaal wie de betrokkenen zijn ten aanzien van het centrale thema, in een afgebakend gebied.
3. Bespreek met alle betrokkenen wat het eerste vraagstuk is waar ieder aan wil werken.
4. Bepaal het kernvraagstuk dat als eerste centraal staat in het Mepellab (vraagarticulatie).
5. Stem af, meteen in gezamenlijkheid of eerst ieder afzonderlijk, over de volgende vragen:
 - a. Wat is het doel van de betrokkene, ten aanzien van het centrale vraagstuk?
 - b. Wat is de motivatie van de betrokkene om in het Mepellab mee te werken? Wat drijft hen?
 - c. Wat moet het Mepellab voor de betrokkene opleveren?
 - d. Wat kan de betrokkene bijdragen in het Mepellab? (bv. financiën, kennis, mensen)
 - e. Welke rol kan de betrokkene vervullen in het Mepellab? (bv. opdrachtgever, coördinator)
 - f. Wat zijn randvoorwaarden om mee te willen en mee te kunnen doen in het Mepellab?
6. Bepaal het kader van waaruit gewerkt wordt en de fasen die daarin zitten. (bv. participatief actie-onderzoek; onderzoek – ontwikkelen – implementeren – evalueren)
7. Bepaal de activiteiten die gedaan moeten worden per fase. (bv. onderzoek, pr, toolontwikkeling)
8. Stem af wie welke verantwoordelijkheden heeft per activiteit.
9. Bepaal de communicatiestructuur binnen het Mepellab, stem af m.b.v. de volgende vragen:
 - a. Wie is het centrale aanspreekpunt?
 - b. Waarover wordt op welke wijze en op welke momenten gecommuniceerd?
 - c. Op welke momenten vindt er reflectie plaats?
 - d. Hoe vindt communicatie van successen plaats binnen en buiten het Mepellab?
10. Wat zijn te verwachten kosten, en mogelijkheden om kosten te dekken/financieren?
11. Spreek een termijn af voor commitment aan het Mepellab (een goedlopend lab heeft tijd nodig om zich te ontwikkelen, let op: zeker 2-3-4 jaar).

Fase 2: implementeren en doorlopende evaluatie van Wijklab(activiteiten) – minimum 2-3-4 jaar t.b.v. duurzaamheid

1. Klein en laagdrempelig starten, langzamerhand verder uitbouwen in activiteiten en menskracht.
2. Periodieke reflectie; te stellen vragen tijdens reflectie/interviewmomenten:
 - a. Hoe verloopt samenwerking binnen het Mepellab?
 - b. Wat is de motivatie tot deelname?
 - c. Wat levert het Mepellab tot nu toe op?
 - d. Zijn activiteiten, rollen en verantwoordelijkheden nog duidelijk en ook nog passend?
 - e. Blijven we met dezelfde vraag bezig, en/of zijn er ondertussen nieuwe vragen?
 - f. Zijn de juiste actoren betrokken? Waar is uitbreiding nodig en met wie?
 - g. Waar heeft het organisatie-model van het Mepellab aanpassing?

Fase 3: evalueren en communiceren opbrengsten van Wijklab(activiteiten) – 1 semester

Deze fase volgt wanneer betrokkenen in een Mepellab de samenwerking staken.

1. Plan een evaluatiebijeenkomst in met alle betrokkenen:
 - a. Wat heeft het Mepellab opgeleverd?

- b. Wat zijn lessen ten aanzien van de inhoudelijke opbrengst?
 - c. Wat zijn lessen ten aanzien van het proces van leren en werken in een Meppellab?
2. Bespreek vormgeving van communicatie t.a.v. opbrengsten en afronding van het Meppellab.

Noot: in de praktijk zal ook in fase 2 doorlopend geëvalueerd worden en opbrengsten gecommuniceerd.

RANDVOORWAARDEN MEPELLAB

Er zijn verschillende voorwaarden waaraan een Meppellab moet voldoen:

1. Samenwerking – organisatievorm

- Betrokken partijen; onderwijs, onderzoek, overheid, zorg- en welzijnsorganisatie(s), burgers
- Een bestaande samenwerking tussen een groot deel van de betrokkenen; bekend met elkaar, korte lijnen, verbondenheid tussen betrokkenen, vertrouwen
- Borgen van gedeelde verantwoordelijkheid; stimuleert motivatie en vertrouwen
 - Heldere doelen die tussentijds worden geëvalueerd en evt. bijgesteld
 - Heldere rolverdelingen
 - Regelmatige en open communicatie

2. Facilitering – capaciteit

- Tijd; voor intervisie, communicatie, begeleiding indien nodig/afgesproken (1 dag per week voor de coördinator)
- Ruimte; een fysieke plek voor ontmoeting (tussen verschillende betrokkene)
- Financiën; inzicht in kosten en financieringsopties, heldere begroting en financiële administratie
- Kaders;
 - flexibiliteit in werkwijzen vanuit praktijk en onderwijs
 - juridisch en ethisch verantwoord

3. Werkwijze

- Onderzoeks- en innovatiemethode die zo veel mogelijk past binnen de reguliere taken van de betrokkenen; stimuleren van leren, werken en innoveren
- Voldoende massa versus (over)belasting om resultaten te bereiken en draagvlak te behouden; afspraken over de inzet van betrokkenen (bv. studenten, professionals, onderzoekers)

4. Overig

- Publiciteit; successen vieren t.b.v. behoud van draagvlak en vertrouwen
- Opschalen; indien mogelijk naar andere wijken/organisaties, netwerk vergroten, verder brengen van het idee (motiveert)

BIJLAGE 2: TIPS VOOR WIJKPLATFORMS

WIJKPLATFORMS ALS SPIL TUSSEN GEMEENTE EN WIJKBEWONERS

Het Wijkplatform vormt voor bewoners van die wijk een springplank naar gemeente, woningstichting, welzijnswerk, politie en andere organisaties. Bewoners kunnen hun stem laten horen via het Wijkplatform, maar ook in gezamenlijkheid de leefbaarheid van de wijk vergroten, vanuit eigen initiatieven en ideeën. Het Wijkplatform kan daarin faciliteren. Dit kan zij doen door bijvoorbeeld voor aangedragen vraagstukken en ideeën diverse betrokkenen in een wijk bij elkaar te brengen.

UITDAGINGEN IN FACILITEREN VAN INITIATIEVEN VANUIT WIJKBEWONERS

Het Wijkplatform kan specifiek een rol spelen in het stimuleren van burgergeïnitieerde projecten door de volgende activiteiten te ondernemen (Beltman et al., 2012):

- Contact leggen en meedenken met initiatieven in de wijk;
 - bv. verbinden met andere partijen en belang van project onder de aandacht van gemeente en wijk te brengen
- Faciliteiten voor initiatieven stimuleren;
 - bv. leggen van contacten met relevante organisaties en gemeente
- Agenderen van initiatieven bij de gemeente en de wijk;
 - bv. voorleggen aan de gemeente via de wijkregisseur, bespreken op eigen bijeenkomsten, of een forum voor uitwisseling van initiatieven te zijn
- Platform zijn voor uitwisseling tussen initiatieven;
 - bv. in contact brengen van initiatieven
- Signalen vanuit initiatieven doorspelen naar de gemeente (via wijkregisseur)

Het gaat om het ophalen van vragen en ideeën, inhoudelijk en praktisch meedenken en adviseren, **verbinder** zijn tussen andere burgers en partijen in de wijk, en de juiste gemeentelijke afdeling.

Het Wijkplatform heeft nauw contact met de gemeente door onder andere de aanwezigheid van een wijkregisseur tijdens de vergaderingen van het Wijkplatform. Met name op het vlak van informatie-uitwisseling verloopt dit laagdrempelig. Het praktisch faciliteren van initiatieven van wijkbewoners is uitdagender. Vragen voortkomend uit de ervaringen in het Wijklab, zijn:

1. In hoeverre weten wijkbewoners het Wijkplatform te vinden?
 - a. In hoeverre weten wijkbewoners van het bestaan?
 - b. Wat weten wijkbewoners over wat het Wijkplatform doet?
 - c. Weten wijkbewoners voor welke vragen en ondersteuning zij bij hen terecht kunnen?
2. In hoeverre kan het Wijkplatform wijkbewoners faciliteren in ideeën en initiatieven?
 - a. Wat zijn visie, missie en doelstellingen van het Wijkplatform, en wat past daarbinnen?
 - b. Welke structuur is er om ondersteuning van ideeën en initiatieven te bieden? (bv. inrichten van werkgroepen, vinden van vrijwilligers om daarin deel te nemen, routing om te verbinden met andere organisaties)
 - c. Wat zijn de mogelijkheden en grenzen van het Wijkplatform om initiatieven te faciliteren?
 - i. Wat doet het Wijkplatform actief (bv. vraagstukken inventariseren), en wat passief (bv. 'ondersteunen' (verbinden) op aanvraag)?
 - ii. Wat is de gewenste bezetting van het Wijkplatform, en wat is de capaciteit?

HULPMIDDELEN IN HET ONDERSTEUNEN VAN BURGERINITIATIEVEN

1. Bekendheid geven aan het Wijkplatform

- a. Digitale media; bv. social media strategie → voorbeeld van een product uit Wijklab:

2016-2017 Semester
1 Eindverslag Kirsten E

- b. Gedrukte media; bv. wijkkranten (bestaand)
c. Persoonlijke communicatie; bv. ludieke acties als met een Pipo-wagen of bakfiets door buurten te gaan, of georganiseerde (kennismakings)bijeenkomsten

2. Gestructureerde aanpak organiseren

- a. Missie, visie en doelstellingen: evt. externe moderator inschakelen ter ondersteuning.
b. Structuur en werkwijze: meerjarenbeleidsplan en jaarlijks draaiboek maken met daarin aandacht voor de routing wanneer vragen zijn opgehaald of spontaan binnenkomen bij het Wijkplatform. Daarbij ook een overzicht maken van tips en trucs die bruikbaar zijn voor Wijkplatform en burgers, zodat basale kennis meteen beschikbaar is en gedeeld kan worden. Bv. een [Kompas](#). Plannen jaarlijks evalueren met burgers en partners.
c. Activiteitenplan en capaciteit (vergroten)
- i. Activiteitenplan(ning) maken per jaar met 'wat', 'wanneer', '(tussen)resultaat', 'wie'. Daarbij ook onderscheid maken in type activiteiten die noodzakelijk, gewenst en mogelijk zijn.
 1. Actief zoeken:
 - a. Digitaal, bv. [Burgerthermometer](#)
 - b. Persoonlijk, bv. ludieke buurtacties zoals met een Pipo-wagen de wijk in
 - c. Combinatie, bv. [co-creatie in het sociale domein](#)
 2. Passief: kaders en grenzen bepalen en helder formuleren en communiceren over wat Wijkplatform kan doen; ruimte in activiteitenplan inbouwen voor spontaan binnenkomende vragen
 - ii. Capaciteit (vergroten): het Wijkplatform – bestaande uit wijkbewoners die vrijwillig en in eigen tijd een rol in het Wijkplatform op zich hebben genomen – kan niet in de praktische uitvoering van initiatieven volledige menskracht leveren wanneer de initiatiefnemer het niet alleen kan dragen. Het Wijkplatform kan wel een structuur opzetten waarbij voor de praktische uitvoering van een initiatief of project andere medewijkbewoners worden gezocht, en/of professionele ondersteuning wordt gehaald bij wijkregisseur, wijkteam of andere partijen. Hulpmiddelen daarvoor zijn:
 1. Bepalen, afbakenen en openheid over welk vrijwilligerswerk het gaat: [Draaischrijf Vrijwillige Inzet](#) (van Movisie)
 2. Bepalen hoe vrijwilligersbeleid op te zetten: [Quickscan vinden en binden van vrijwilligers](#) (van Movisie)
 3. Wervingsplan vrijwilligers maken: [Wervingscirkel](#) (van Movisie)
 - iii. Samenwerking zoeken/aangaan met andere partijen en netwerken, zoals binnen een Wijklab. Zie bijlage 1 voor de werkwijze van een 'Meppellab'.